

Barbara Klimek
Uniwersytet Zielonogórski

„KONTAKTY JĘZYKOWE W KOMUNIKOWANIU” – SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

W dniach 8-9 czerwca 2015 roku w salach Biblioteki Uniwersyteckiej odbyła się Ogólnopolska Konferencja Językoznawcza „Kontakty językowe w komunikowaniu” współorganizowana przez Zakład Komunikacji Językowej Instytutu Filologii Polskiej UZ, Instytut Filologii Germańskiej i Katedrę Anglistyki. Było to już czwarte przedsięwzięcie oscylujące w kręgu tematów językowo-komunikacyjnych organizowane przez Uniwersytet Zielonogórski. Patronat nad konferencją objęła Marszałek Województwa Lubuskiego Elżbieta Polak. Mowę otwierającą wygłosił dziekan Wydziału Humanistycznego prof. UZ Sławomir Kufel, który życzył prelegentom i słuchaczom wielu doznań naukowych.

Podczas obrad plenarnych, które rozpoczęły konferencję, mieliśmy możliwość wysłuchania referatów prof. Michała Kotina (UZ), prof. UZ dr hab. Magdaleny Hawrysz oraz dra Krzysztofa Skibskiego (UAM). Pierwszy mówca, w referacie *W jakim sensie i w jakim stopniu kontakty językowe „warunkują” zmiany językowe?*, poruszył zagadnienie kontaktów językowych, które jego zdaniem przyspieszają tendencje zmian w języku. Wystąpienie było próbą rozstrzygnięcia problematyki zmian językowych od strony organiki języka oraz od strony świadomej działalności normotwórczej. Profesor M. Hawrysz przeniosła nas w krąg międzywyznaniowych kontaktów językowych, przywołując postaci Marcina Czechowica, Marcina Łaszczka, Kaspra Wilkowskiego i Szczęsnego Żebrowskiego, którzy trudzili się formułowaniem negatywnych obrazów swoich przeciwników wyznaniowych. Autorka zwróciła uwagę na zderzenie obszarów sacrum i profanum, będących świadectwem eurydycyjnych polemik wyznaniowych oraz emocjonalnych zachowań językowych. Doktor K. Skibski w referacie *Jak rozpoznać frazeologizm, gdy się go widzi – problem śladów frazeologicznych w poezji współczesnej* mówił o śladach frazeologicznych, prezentując badania ankietowe zawierające liczne przykłady fragmentów wierszy, na przykład autorstwa Wisławy Szymborskiej. Dyskusja zamykająca pierwszą część konferencji była bardzo burzliwa. Najwięcej pytań popłynęło w kierunku prof. Michała Kotina, którego referat nazwano odkrywczym i rewolucyjnym.

Druga część konferencji, poprzedzona uroczystym obiadem, toczyła się w dwóch sekcjach. Sekcja A rozpoczęła się referatem dr Katarzyny Siewiert-Kowalkowskiej

z UKW, w którym autorka przybliżyła słuchaczom pojęcia internacjonalizmów występujących w tekstach unijnych z zakresu zarządzania oraz podkreśliła, że ich tworzenie jest świadome i podyktowane względami pragmatycznymi. Jej zdaniem międzynarodowe słownictwo ułatwia i usprawnia pracę urzędników zatrudnionych w wielojęzycznych i wielokulturowych instytucjach unijnych. Doktor Michał Sobczak na przykładzie *Słownika niemiecko-rosyjskiego* Alekseja F. Nesslera przedstawił niemiecką leksykę wojskową okresu międzywojennego, uznając ją za niedokładnie zbadany fragment językoznawstwa. Podkreślił, że widoczny wpływ na słownictwo miały rozwój armii oraz okresy wojenne. Doktor Iwona Żuraszek-Ryś zaprezentowała nazwy tkanin wschodniego pochodzenia w XVIII-wiecznej polszczyźnie (np. adamaszek, gaza, kitajka czy muślin). Materiał badawczy stanowiły dwa inwentarze skarbcza archikatedralnego kościoła ormiańskiego we Lwowie (dziś przechowywane w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu). Przywołane przez prelegentkę nazwy pozwoliły zauważyć, że w XVIII wieku znaczącą rolę odgrywały zapożyczenia z języka tureckiego oraz z terenów Rusi, będące odbiciem różnorodnych kontaktów, głównie handlowych i politycznych. Licencjatka Anna Ast, dziś doktorantka literaturoznawstwa UZ, przedstawiła charakterystykę kwantytatywną leksyki zawartej w instrukcjach podręcznych urządzeń technicznych. Analiza tego słownictwa miała na celu ustalenie rejestru leksykalnego uwarunkowanego genologicznie oraz zwrócenie uwagi na te składniki, które zaświadczać o relacjach nadawczo-odbiorczych oraz dyrektywności komunikatu. Po przerwie na kawę głos zabrała dr Magdalena Adamczyk (UZ), która w języku angielskim przedstawiła problem rozwoju przysłówków w polskiej komunikacji ustnej, akcentując w swoim wywodzie wyrażenie „gdzieś tam”. Następnie mgr Tomasz Piasecki (UWr.) przeniósł nas w świat magii, prezentując referat *Wróżba jako przykład rytuału komunikacyjnego*, traktujący o komunikacyjnym wymiarze rytuału wróżebnego. Autor poddał analizie uwarunkowania pragmatyczne sytuacji komunikacyjnej, strukturę dialogową, ukształtowanie leksykalno-składniowe, ramę funkcjonalną oraz strukturę informacyjną aktu wróżebnego. Magister Aleksander Wiśniowski (UWr.) przedstawił głos końcowy w postępowaniu karnym (przemówienia sądowe) jako przykład tekstu mówionego. Materiałem badawczym były nagrania audio postępowań sądowych zarejestrowane w wydziale karnym sądu rejonowego i okręgowego we Wrocławiu w latach 2012 i 2015. Autor zaznaczył, że mowa końcowa jest nieprotokołowanym fragmentem rozprawy, co warunkuje liczne odstępstwa od przyjętego schematu prawniczego. Ostatni referat, który wygłosiła mgr Barbara Klimek (UZ), traktował o wpisach motywacyjnych jako elemencie współczesnego komunikowania społecznego na przykładzie wybranych postów Ewy Chodakowskiej. Wystąpienie miało na celu zarysowanie wpływu wpisów motywacyjnych (przekazywanych głównie drogą internetową) na ich odbiorców.

Sekcja B, całkowicie niemieckojęzyczna, odbywała się równolegle w Sali Multimedialnej Biblioteki Uniwersyteckiej. Panel ten poruszał zagadnienia: romansu z diabłem

w pierwszych protokołach przesłuchań czarownic w Zielonej Górze (prof. UZ Jarochna Dąbrowska-Burkhardt, *Teufelsbuhlschaft in frühneuzeitlichen Hexenverhörprotokollenaus der Stadt Grünberg in Niederschlesien*), języka pracowniczego na przykładzie DaFnE-Unterrichts (dr Łukasz Płęś z UŁ) oraz miejskiej komunikacji w średniowiecznych i wczesnonowożytnych kancelariach (dr Marek Bieszczanik z UZ). Doktor Marek Laskowski przedstawił referat „*Sie können versichert sein, dass wir das ändern werden*”. *Kommunikativ-kontrastive Studie zu den Verben des Versicherns im Deutschen und im Polnischen*, który po polsku znaczyłby: „Może być pan pewien, że to zmienimy”. *Studium komunikatywno-kontrastywne czasowników zapewniania w języku niemieckim i polskim*. W swoim wystąpieniu autor zawarł odpowiedzi na cztery zasadnicze pytania: 1. Jakie środki językowe służą do wyrażania zapewnienia w języku niemieckim i polskim? 2. Jaką rolę odgrywają poszczególne cechy kontekstu językowo-kulturowego w kształtowaniu znaczenia czasowników wyrażających zapewnienie? 3. Czy można określić, które elementy kontekstu są raczej składnikami o charakterze pragmatycznym? 4. W jaki sposób struktury semantyczno-syntaktyczne niemieckich czasowników zapewniania odpowiadają konstrukcjom semantyczno-syntaktycznym w języku polskim? Na zakończenie Filip Skibiński, student Uniwersytetu Zielonogórskiego, mówił o znaczeniu niemieckich pojęć *Volk* (naród) i *Nation* (nacja) w różnych epokach. Po przerwie dr hab. Piotr Kładoczny przeniósł słuchaczy w sferę kontaktów językowych i komunikacji audiofilów. Prelegent wysunął tezę, że wypowiedzi audiofilów należy uznać za socjolekt, wyróżniający się między innymi: dużym nagromadzeniem leksyki tematycznej, swoistymi formami wypowiedzi, specyficznymi metaforami, obrazowaniem i wartościowaniem. Magister Waldemar Bojakowski z Uniwersytetu Wrocławskiego opowiedział o statusie XIX-wiecznych lekarzy i ich czytelniczek, prezentując przykłady z *Wiadomości z higieny* doktora Płaskowskiego, które ukazywały się na łamach tygodnika dla kobiet „Bluszcz” w latach 1865-1871. Doktorant wyróżnił dwie płaszczyzny kontaktów językowych pomiędzy autorami analizowanych artykułów a ich odbiorcami – niewspółmierność zasobów leksykalnych, prowadzącą do niezrozumienia przekazów, oraz strategiczność tworzenia tekstów, mającą na celu budowanie autorytetu zawodu lekarza i upowszechnianie wiedzy z zakresu medycyny. Na zakończenie mgr Anna Śliwicka, wykorzystując ustne ogłoszenia sentencji wyroku, przedstawiła komunikatywność języka prawniczego. Prelegentka wskazała fragmenty ogłoszeń, których formuła sprawia, że są niezrozumiałe zarówno dla odbiorców-nieprofesjonalistów, jak również dla samych prawników.

Drugiego dnia konferencji również rozpoczęły obrady plenarne w Auli Biblioteki Uniwersyteckiej. Pierwszy i najbardziej wyczekiwany przez wszystkich referat *The dialectics of the trans-cultural dialogue – an Eco-linguistic contribution to the concept of ‘Language Contacts in Communication’* wygłosił duński językoznawca prof. Jørgen Bang (SDU). Kolejnym prelegentem był prof. Marian Bugajski (UZ), który mówił

o emocjach w kontaktach językowych. Profesor przedstawił słuchaczom przykłady tekstów świadczących o wzroście emocjonalności we współczesnej przestrzeni publicznej (prasa, telewizja, Internet). Doktor Monika Kaczor (UZ), na podstawie współczesnych sporów publicznych, przedstawiła czynności mowy budujące złe relacje międzyludzkie (szantaż, zważanie, grożenie, drwienie itp.). Prelegentka porównywała między innymi treści i zakres wybranych czynności mowy z wyjaśnieniami i kwalifikacjami słownikowymi. Na zakończenie mgr Katarzyna Rogalska (UMK) zaprezentowała wyniki swoich badań z zakresu ewolucji kodu językowego, poruszając kwestię iterowanego uczenia się, opierającego się na cyklicznej powtarzalności. Autorka przedstawiła słuchaczom możliwości i ograniczenia badań transmisji kodu językowego w sytuacji, gdy między uczestnikami eksperymentów nie ma bezpośredniego kontaktu. Burzliwa i długa dyskusja poplenarna, dzięki mnogości pytań i konkretnym odpowiedziom, stanowiła swoiste uzupełnienie przedstawianych referatów.

Po krótkiej przerwie sekcję A rozpoczęły prof. UZ Magdalena Steciąg i studentka UZ Jessica Woźniak, które przedstawiły wspólny projekt na temat polsko-czeskich kontaktów językowych na pograniczach w kontekście biznesowym. Wystąpienie było nie tylko charakterystyką tychże kontaktów, ale również próbą odpowiedzi na pytanie: Jaki typ komunikacji dominuje na pograniczu – *lingua receptiva* czy też *lingua franca*? Za materiał badawczy posłużyły ankiety przeprowadzone wśród pracowników firmy Rockwool (sporządzone na podstawie badania internetowego Roos Berkens z 2010 r.). Prelegentki zaznaczyły, że przeprowadzone przez nie badanie ma charakter pilotażowy, jest reprezentatywne wyłącznie dla kontaktów biznesowych w firmie Rockwool i nie powinny być uogólniane. Doktor Dorota Szagun (UZ), na przykładzie XVIII-wiecznej sylwy szlacheckiej, zaprezentowała dwujęzyczność szlachty. Autorka wyróżniła trzy grupy tekstów, których obecność świadczy o szlacheckiej dwujęzyczności. Są nimi: 1) teksty łacińskie o charakterze wzorca retorycznego, często z polskimi tłumaczeniami; 2) teksty polskie absorbujące i asymilujące elementy łacińskie; 3) wiersze makaroniczne (gra polskimi i łacińskimi elementami językowymi). Magister Sylwia Wodzińska z UAM po angielsku opowiedziała o statusie języka arabskiego w Izraelu. Natomiast dr Magdalena Jurewicz-Nowak przeniosła nas do XVIII-wiecznego Wrocławia, opisując językowe stosunki międzyetniczne w świetle rozmówek handlowych Jerzego Szłaga – luterańskiego pastora i rektora miejskiej szkoły polskiej we Wrocławiu. Wystąpienie miało na celu wskazać językowe ślady kontaktów międzyetnicznych we wspólnocie miejskiej, które powstały wskutek ówczesnej działalności handlowej mieszkańców. Po przerwie na kawę swój referat, przygotowany we współpracy z prof. UZ dr hab. Marzanną Uździcką, wygłosił mgr Mateusz Półtorak (UZ). Mówił on o blogach tematycznych, a konkretnie o relacjach nadawczo-odbiorczych w blogach o literaturze kryminalnej. Następnie, dzięki dr Iwonie Pałuckiej-Czerniak (UZ) zgłębiliśmy komunikację w stałych kręgach nadawczo-odbiorczych, opierając się na materiale protokołów cechowych,

a konkretnie księgach cechu piwowarów krakowskich. Autorka udowodniła, że społeczność cechowa wytworzyła mechanizmy, dzięki którym możliwe było skracanie informacji czy celowe jej niedoprecyzowanie. Wystąpienia w sekcji A zakończył referat mgr Joanny Malon (UZ), która zaprezentowała obraz nadawcy w *Dziennikach* Stefana Kisielewskiego.

Równolegle odbywającą się sekcję B, ponownie zorganizowaną w Sali Multimedialnej, rozpoczęła dr Anna Kuzio (UZ) referatem *Language and gender Deception on the Internet*. Autorka przybliżyła słuchaczom problemy związane z obecnością płci w internecie. Kolejną prelegentką była dr Sylwia Rapacka-Wojtala (UŁ), która przedstawiła sposoby kształcenia kompetencji komunikacyjnych na lekcjach języka obcego. Autorka poddała analizie współcześnie stosowane środki dydaktyczne, biorąc pod uwagę ich przydatność do przygotowania, przeprowadzenia i ewaluacji umiejętności konstruowania komunikatu językowego. Doktor Irmiona Kotlarska (UZ) zaprezentowała podręcznik pióra Juliana Antonowicza *Grammatyka dla Polaków chcących się uczyć angielskiego języka z roku 1788*, przedstawiając słuchaczom umiejętności komunikacyjne, które twórca podręcznika uznał za niezbędne w procesie nauki języka angielskiego przez Polaków, kiedy to kontakty polsko-angielskie i angielsko-polskie były stosunkowo rzadkie. Prelegentka podjęła również próbę zestawienia treści kształcenia zawartych w podręczniku z obowiązującymi wówczas standardami nauki języków obcych nowożytnych. Na zakończenie mgr Eliza Kowal (UWr.) opowiedziała o obrazach związanych z dyskursem antynarkotykowym i substancjami psychoaktywnymi, które kreowane są przez publiczne kampanie społeczne. Po przerwie na kawę głos zabrała prof. UZ Katarzyna Węgorowska, która zaprezentowała referat o kontaktach językowo-kulturowych utrwalonych w *Impresjach czombrowskich* Zofii Brzozowskiej i *Dziedziczkach Soplicowa* Joanny Puchalskiej. Następnie dr Marcin Odelski (PAN) przybliżył nam audycje Twojej Telewizji Morskiej *Gòdòme pò kaszëbskù*, które posłużyły jako przykład dydaktyki telewizyjnej warunkującej potencjalne kontakty językowe. Autor zwrócił uwagę na lokalność (Półwysep Helski, Małe Trójmiasto Kaszubskie i gminy ościenne) i globalność (nieograniczony dostęp drogą internetową) programów TTM oraz na to, że kaszubski materiał językowy staje się coraz łatwiej przyswajalny, a jego późniejsze stosowanie w praktyce ubogaca kontakty językowe rozmówców. Ostatni referat konferencji przedstawiła dr Justyna Kobus z UAM, zastanawiając się razem ze słuchaczami nad tym, na ile informator może być wiarygodnym źródłem danych dialektologicznych. Materiałem badawczym były fragmenty eksploracji terenowych, które prowadzili pracownicy i studenci Pracowni Dialektologicznej UAM w wybranych wielkopolskich wsiach. Celem wystąpienia była próba oceny pozyskanego materiału dialektalnego w zależności od sytuacji komunikacyjnej i napotkanych barier w komunikowaniu.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem ze strony prelegentów i słuchaczy. Towarzyszyły jej nie tylko ciekawe referaty, ale również burzliwe dyskusje i ożywione

rozmowy podczas przerw. Owocem konferencji będzie publikacja¹, której wydanie zaplanowano na półrocze 2016 roku. Organizatorzy zapowiedzieli już chęć zorganizowania kolejnej – jubileuszowej – konferencji.

1 Trzy poprzednie konferencje z tego cyklu zaowocowały wydaniem tomów pokonferencyjnych pod redakcją M. Steciąg i M. Bugajskiego: *Norma a komunikacja* (2009), *Świadomość językowa w komunikowaniu* (2012) oraz *Tożsamość w komunikowaniu* (2014).